

Hoàng Trọng Muôn

Tản mạn về Tết Nguyên Đán

Tản văn

Một năm có bốn mùa và bao giờ mùa xuân cũng là mùa đẹp nhất, mùa mở đầu. Mùa xuân lại bắt đầu bằng Tết Nguyên đán. Tết là do chữ "tiết" đọc chệch ra mà thành. Nguyên đán là buổi sớm đầu tiên. Tết Nguyên đán được người Việt gọi là Tết Cả. Tết được bắt đầu tính từ thời khắc giao thừa của một năm mới, từ ngày mồng Một tháng Một âm lịch.

Tuy vậy, trước đó nhiều ngày, không khí tết đã bắt đầu. Từ ngày hai mươi ba tháng Chạp, sau lễ đưa tiễn ông Táo về trời thì việc chuẩn bị tết nhất đã náo nức hơn bao giờ hết. Dù lúc này, công việc đồng áng, mùa màng của nhà nông cực kỳ bận rộn với những toan tính cho một vụ mùa sắp tới, nhưng việc sắm sửa Tết với rất nhiều thứ như lá bánh, vàng hương..., việc lau dọn bàn thờ tổ tiên, sửa sang, trang trí nhà cửa, chuẩn bị gói bánh chưng... đã mang không khí tết đến với mọi nhà.

Dường như tất cả mọi người đều háo hức mong tết về để có dịp thăm hỏi, chúc tụng nhau và đồng thời cũng được thể hiện ước mong về những điều tốt lành cho một năm mới với rất nhiều dự định. Mâm ngũ quả đã được chuẩn

bị cả tuần trước khi tết đến. Gọi là ngũ quả nhưng kỳ thực không đơn giản chỉ có năm loại quả, mà mỗi nơi, tùy thuộc vào những loại cây trồng sẵn có, mâm ngũ quả sẽ được bày biện khác nhau nhưng nói chung đều thể hiện mong ước về một sự đủ đầy, no ấm và hạnh phúc.

Những ngày giáp tết, công việc càng bận rộn hơn. Bên cầu ao làng, người ta nô nức mang lá dong ra rửa và trò chuyện râm ran về những điều tốt lành. Sáng hai mươi tám, hai mươi chín tết, mặc dù trời lạnh tê tái cùng những cơn gió bắc tràn về như cắt da cắt thịt, mọi người vẫn dậy rất sớm để gói bánh chưng, còn kịp bắc bếp nổi lửa, đun bánh trong khoảng thời gian từ mười đến mười hai tiếng đồng hồ và vớt bánh trước khi đêm quá khuya.

Sáng hai mươi chín và ba mươi tết, người ta đổ về chợ. Rất nhiều cái chợ mới được họp ngay bên lề đường, chỗ ngã ba, ngã tư với rất nhiều chủng loại hàng hoá. Nhà giàu thì mua một cây đào thê hoặc một cây mai rất đẹp về bày trong nhà. Có người mua cả những cây quất to, sai trĩu những quả chín vàng rực rỡ như nắng xuân. Nhà nghèo hơn cũng cố gắng kiếm cho mình một cành đào nhỏ về cắm trong nhà cho có hương vị tết. Người ta còn mua những bức tranh dân gian Đông Hồ, Hàng Trống... và một vài cặp câu đối tết với những nét chữ mềm mại như rồng bay phượng múa trên nền giấy màu hồng để treo trong nhà, ngoài cổng với mong ước về sự sinh sôi, nảy nở. Một cây nêu được dựng lên với ý nghĩa xua đi những gì u ám, tối tăm, mang lại những điều may mắn, tốt lành và để xua đuổi ma quỷ.

Chiều ba mươi tết là thời khắc quan trọng để mọi người ra đồng thắp hương những ngôi mộ tổ tiên, mời tổ tiên về ăn tết. Từ lúc đó, hương và nến được thắp liên tục trong suốt mấy ngày đêm liên như một chiếc cầu nối tâm linh

giữa con cháu với những người đã khuất.

Đêm ba mươi tết, trong không khí tất niên, mọi người ai về nhà nấy để chuẩn bị đón thời khắc giao thừa linh thiêng trong ngôi nhà nhỏ với những người thân của mình. Từ lúc ấy, người ta thường ngại bước chân sang đất nhà khác nếu như mình không phải là người may mắn hoặc tuổi của mình không hợp với tuổi của chủ nhà kia, vì như thế sẽ mang lại điều xui xẻo cho họ. Sau lễ cúng giao thừa, mọi người kéo nhau ra đường hái lộc và lên đình, lên chùa làm lễ cầu may. Tiếng pháo nổ giòn tan, rắc đầy xác giấy màu hồng ngoài sân, ngoài ngõ như thể hiện những mong ước về mọi điều suôn sẻ và hanh thông.

Sáng mùng Một tết, những người đã được gia chủ nhờ từ trước đến xông đất cho nhau. Gia chủ mời người xông đất uống nước và tặng phong bao cho họ. Trong ngày này, người Việt kiêng quét dọn nhà cửa và nếu có dọn dẹp thì cũng chỉ dồn rác rưởi thành một đồng đắp trong xó nhà, để đến ngày hôm sau mới được hót đồ đi vì mọi người quan niệm đó là lộc, là những điều may mắn, tốt lành. Nếu quét dọn sạch sẽ nhà cửa trong ngày mùng Một tết thì cả năm sẽ bị đông, chẳng làm ăn được gì, chẳng thu hoạch được gì, mà nếu không biết giữ gìn cẩn thận thì mọi thứ trong nhà cũng sẽ ra đi sạch sẽ.

Người Việt quan niệm: mùng Một tết Cha, mùng Hai tết mẹ, mùng Ba tết Thầy. Vì vậy, ngay từ sáng sớm ngày mùng Một, người ta kéo nhau về nhà cha mẹ hai bên của mình để chúc tết và thắp hương cho tổ tiên. Sau đó mới đi thăm hỏi, chúc tết những người cao niên, những bậc bề trên trong dòng họ. Đây là dịp mọi người được trò chuyện, tâm sự cùng nhau về việc làm ăn, chuyện gia đình... trong suốt một năm qua. Những người bề trên thường tặng

cho người dưới những chiếc phong bao màu hồng, bên trong có vài đồng tiền lẻ còn mới gọi là tiền mừng tuổi lấy may với ý nghĩa phát vốn, phát lộc, phát tài cho con cháu kèm theo những lời chúc có nội dung và ý nghĩa rất cụ thể, thiết thực.

Sáng mùng Ba tết, người ta đến thăm các thầy, các cô. Người thầy mà mọi người thường nghĩ đến đầu tiên là thầy dạy nghề, dạy việc hoặc những người có đạo đức sáng ngời, những người có ảnh hưởng lớn đến tình cảm và cuộc đời của mình để đến thăm viếng và kính chúc sức khỏe, tỏ lòng tôn kính, biết ơn. Đó là những người mà họ không chỉ nhớ suốt đời vì công lao dạy dỗ mà còn mang ơn vì đã đem đến cho họ một cuộc đời hạnh phúc.

Từ ngày mùng Bốn tết, các cuộc vui bắt đầu tung bùng diễn ra khắp nơi và kéo dài đến hết mùa xuân. Những trò chơi đấu vật, bịt mắt bắt dê, hát đối, đánh đu, thả chim, chọi gà... được tổ chức tung bùng, thu hút đông đảo mọi người với một sự háo hức và vui vẻ đến kỳ lạ. Người ta không coi trọng phần thưởng nên không có sự ăn thua trong các trò chơi mà chỉ coi đây là dịp để giao lưu, kết bạn.

Ở Tây Bắc, những cô gái Thái đến tuổi cập kê bắt đầu biết tự may cho mình những quả còn rất đẹp để gửi gắm ý nguyện riêng của mình vào đó. Trong quả còn được nhồi hạt vừa tạo độ nặng, vừa thể hiện những mong ước về sự nảy nở, sinh sôi. Mỗi góc quả còn được đính tua ngũ sắc: Xanh, Đỏ, Trắng, Tím, Vàng. Ở giữa quả còn được luồn một sợi dây dài dùng để cầm quả còn tung lên và cũng được đính rất nhiều tua ngũ sắc. Khi tung còn, người ta cầm một đầu dây, quay mạnh mấy vòng để lấy đà rồi tung lên cao. Cuộc chơi diễn ra, một bên tung, một bên bắt. Hai người chơi với nhau thường là

một cặp nam, nữ đang tìm bạn và thường là trai chưa vợ, gái chưa chồng. Họ đứng cách nhau vừa tầm bay của quả còn và bên nào không bắt được là thua cuộc. Nếu chàng trai thua cuộc, cô gái sẽ bắt phạt uống rượu, ít nhất là ba chén cho một lần thua. Nếu cô gái thua cuộc, chàng trai sẽ phạt bằng cách lấy đi của cô một kỷ vật như chiếc khăn tay hay chiếc vòng tay... Đó là sự khởi đầu cho mối nhân duyên. Chén rượu nồng chất men thương nhớ. Chiếc khăn tay, vòng tay... trở thành tặng phẩm trao gửi biết bao tình cảm mặn nồng. Quả còn vì thế bỗng trở thành quả cầu trao duyên đôi lứa.

Ngày mùng Bảy tết, người ta làm lễ hạ cây nêu, kết thúc những ngày vui chơi và bắt đầu cho một vụ sản xuất mới. Mọi người tiễn đưa tổ tiên bằng một lễ hoá vàng với sự cầu mong được che chở và phù hộ. Những ngày tết Nguyên đán kết thúc nhưng những cuộc vui còn kéo dài. Dù giàu, dù nghèo thì những ngày này, bao giờ mọi người cũng dâng lên tổ tiên, bày lên bàn thờ cùng với mâm ngũ quả những thứ ngon nhất, tốt nhất như một sự phô bày những thành quả, những sản phẩm lao động, những của ngon vật lạ mà họ làm ra trong quá trình sản xuất. Tết Cả đã ăn sâu vào tâm thức người Việt với sự đủ đầy, no ấm cùng với những câu nói cửa miệng quen thuộc như: "Tết nhất", "Ăn tết", "Vui như tết", "Đói ngày giỗ cha, no ba ngày tết"... dù rằng sau đó lại chập vạt trong cuộc mưu sinh với nỗi lo canh cánh về cơm, áo, gạo, tiền...

Những ngày tết, người ta cũng thường rộng lượng hơn, sẵn sàng tha thứ, bỏ qua cho nhau những lỗi lầm, những đố kỵ, hiềm khích ngày thường. Những ngày này, người ta luôn hi vọng vào những điều tốt đẹp nhất...

Những cái tết Nguyên đán bây giờ không còn được như xưa nữa, mà đang

mất dần đi ý nghĩa truyền thống, đang mất dần đi vị trí thiêng liêng trong tâm thức người Việt, nhất là những người trẻ tuổi. Tuy nhiên, chúng ta vẫn hy vọng rằng, với sự cố gắng duy trì và gìn giữ những phong tục của tết cổ truyền xưa trong nhiều gia đình, tết Cả sẽ dần dần trở lại với đúng nghĩa trong tâm thức của mọi người dân Việt.

Một cái tết Nguyên đán nữa lại đang về!

Xuân 2004

Hoàng Trọng Muôn

(In trong *Mùa hoa lộc vùng - Tập Ký và tản văn - NXB Thanh Niên, 2007*)

Nguồn: Tác giả/ VNThuquan - Thư viện Online

Được bạn: đưa lên

vào ngày: 12 tháng 2 năm 2010